

Francie – nové kurikulum nejen v oblasti výuky zeměpisu

E. Hofmann, P. Janků

1.1 Obecná charakteristika výuky zeměpisu ve Francii

Zeměpis je integrován do předmětů spadajících do pátého „pilíře“ s názvem Humanitní vzdělávání (Culture humaniste). Tato skutečnost se projevuje především tím, že dějepis, zeměpis i občanskou výchovu učí jeden učitel a ten má k dispozici rovněž jednu společnou učebnici. Na rozdíl od Francie je zeměpis v České republice vyučován v rámci vzdělávací oblasti Člověk a příroda.

Od 6. ročníku jsou tyto předměty vyučovány ve Francii 3 hodiny týdně. Pokud by toto dělení bylo rovnoměrné, pak vychází na každý předmět jen jedna hodina týdně. V programu je však určeno, kolik času (buď v procentech, nebo v hodinách) se má učitel danému tématu věnovat. Ve výsledku je ale na něm, jak si časový plán rozvrhne. V České republice je týdenní časová dotace zeměpisu v jednotlivých ročnících 2. stupně odlišná, záleží na konkrétním školním vzdělávacím programu. Nejčastěji se ale pohybuje okolo dvou hodin týdně. Mezi nejběžnější modely patří 2+2+2+1, tedy 2 hodiny týdně v 6. – 8. ročníku a 1 hodina týdně v 9. ročníku. Tato skutečnost má pro tvůrce vzdělávacího programu i pro autory velký význam, který se projevuje jak na koncepci kurikula, tak na tvorbě učebnic. V daleko větší míře jsou učitelé i žáci vedeni k problémově řešené výuce a hlavně na hledání cest, které vedou v geografickém vzdělávání k trvalým návykům a dovednostem, jak zacházet s různými zdroji geografických informací při hledání odpovědí na geografické otázky.

1.2 Tematické okruhy pro 6. – 3. ročník

Číslování ročníků je opačné vzhledem k ČR, odpovídá tedy 6. – 9. ročníku základní školy. Každý ročník je uvedený souhrnným názvem, který vystihuje, jakým tématům se budou žáci věnovat. Základní téma je pak rozděleno do podkapitol a ty obsahují další témata, ze kterých si učitel může vybírat příklady. V přehledných tabulkách jsou rozřazena teoretická východiska, vybrané příklady a očekávané výstupy, ke kterým má žák na základě studia tématu dospět. Učitel má v tomto dokumentu návod, jak žáka dovést ke stanoveným konkrétním cílům. Z tohoto důvodu je nedílnou součástí výuky také ústní a písemná prezentace získaných znalostí. Po žácích se požaduje, aby se v hodinách zapojovali do diskuze a nebáli se představit a hájit si svůj názor před ostatními. Co se týká písemné prezentace, žáci se učí kreslit jednoduché náčrty, různá schémata a různé mapy. K těmto dovednostem jim slouží zeměpisný náčrtník, tzv. crocquiz, který je učí rozvíjet techniku tvorby mapy. Tato metoda vede k rozvíjení geografického myšlení prostřednictvím zapamatování a pochopení naučených znalostí. Studium témat je založeno na tom, že žáci velmi často pracují samostatně a k tomuto účelu je u nich rozvíjena srovnávací metoda. V učebnicích jsou uvedeny transparentní obrázky, které žáky prostřednictvím jejich srovnávání navádí opět ke geografickému myšlení. Další velmi používanou metodou v zeměpise je na druhém stupni základních škol induktivní metoda. Žákům je nejprve představen konkrétní příklad. Učitel vždy pracuje s tematickými mapami, různými fotografiemi a jinými dokumenty. Na základě konkrétního příkladu jsou žáci navedeni k zobecnění tématu a teprve potom následuje probírání teoretických znalostí. Všechny tyto metody jsou obsaženy v učebnicích zeměpisu a princip výuky je v nich velmi podobný.

6. ročník - ústředním tématem je „Země, jako obydlená planeta“

V 6. ročníku témata postupují od blízkého k vzdálenému, to znamená, že je z hlediska výuky zeměpisu uplatněn regionální princip. Učivo se týká nejdříve okolí bydliště a pak se teprve dostávají k učivu o vzdálenějších geografických jevech.

6. ročník	OBYDLENÁ PLANETA ZEMĚ
I. MOJE BYDLIŠTĚ: KRAJINA A ÚZEMÍ (10%)	
a) Teoretická východiska Čtení mapy a objevování území v okolí bydliště (místa, čtvrtě, dopravní sítě). Okolí bydliště je představeno na více úrovních (regionální, národní a světové).	
b) Vybrané příklady Je doporučeno, aby výuka probíhala i v terénu. Prostřednictvím tohoto učiva se žáci učí manipulovat s geografickými a kartografickými pomůckami, jako jsou: učebnice, mapy a plány různých území např. čtvrtě nebo města, mapy dopravních sítí, turistická mapy, obrázky, letecké snímky, nejpoužívanější geografické informační systémy.	
c) Očekávané výstupy Žák: <ul style="list-style-type: none"> • Lokalizuje okolí svého bydliště v rámci regionu a Francie, • Francii lokalizuje na různých mapách světa a na glóbu, • Lokalizuje kontinenty a oceány na různých mapách a družicových snímcích, • Orientuje se v krajině, k určení místa využívá světových stran a významných geografických bodů, • Popíše jednotlivé složky místní krajiny, • Popíše vybranou cestu s použitím základních znalostí o jejich vzdálenostech a časech, • Vytvoří jednoduchý náčrt pro prezentaci okolí svého bydliště nebo místního území.	
II. KDE ŽIJÍ LIDÉ NA ZEMI? (20%)	
a) Teoretická východiska Rozmístění obyvatelstva na Zemi: jádrové a periferní oblasti lidského osídlení.	
b) Vybrané příklady Rozmístění světové populace je vysvětleno komplexně. Učitel zahrne do výkladu historii, přírodní podmínky, kulturu, ekonomický rozvoj a demografický vývoj. Studium vychází z analýzy map zachycující jevy, jako jsou např. klima, reliéf, kulturní oblasti, státy, demografický růst... Srovnáním s dřívějšími obdobími je podtržena stabilita jádrových oblastí osídlení v dlouhém časovém rozmezí. Opíráme se o příklady z Asie nebo Evropy.	
c) Očekávané výstupy Žák: <ul style="list-style-type: none"> • lokalizuje na mapě světa hlavní osídlené oblasti, deset největších světových metropolí, řídce obydlené oblasti, • popíše a vysvětlí rozmístění populace v konkrétní oblasti ve vybraném měřítku a popíše také rozmístění světové populace.	

III. ŽIVOT VE MĚSTĚ (15%)

a) Teoretická východiska

Více jak polovina populace žije ve městě. Urbanizovaná krajina a život ve městě záleží na mnoha faktorech, z nichž můžeme jmenovat kulturu a historii společnosti, ekonomické aktivity, přírodní podmínky, demografickou situaci, úroveň hospodářského rozvoje.

b) Vybrané příklady

Učitel vybírá dva konkrétní příklady měst, vybraných na základě rozlišného kulturního prostředí. Studium konkrétních příkladů jasně vyplynou jak společné, tak rozdílné charakteristiky obou měst.

c) Očekávané výstupy

Žák

- vymezí studovaný prostor na různých tematických mapách světa,
- popíše studovanou krajinu a vysvětlí změny vztahující se ke studovanému prostoru,
- vytvoří jednoduchý náčrt krajiny.

IV. ŽIVOT NA VENKOVĚ (15%)

a) Teoretická východiska

Existuje mnoho způsobů jak žít a pracovat na venkově. Setkáme se zde s oblastmi více či méně obydlenými, s různorodou venkovskou krajinou. Vše záleží na mnoha faktorech, mezi kterými můžeme jmenovat přírodní, ekonomické, demografické a kulturní podmínky.

b) Vybrané příklady

Studium tématu se opírá o konkrétní výběr. Učitel vybírá dvě venkovské oblasti na základě rozlišného kulturního prostředí. Studium konkrétních příkladů jasně vyplynou jak společné, tak rozdílné charakteristiky obou venkovských oblastí.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- vymezí studovaný prostor na různých tematických mapách světa,
- popíše studovanou krajinu a vysvětlí změny vztahující se ke studovanému prostoru,
- vytvoří jednoduchý náčrt krajiny.

V. ŽIVOT NA POBŘEŽÍ (15%)

a) Teoretická východiska

Abychom mohli charakterizovat a rozlišit pobřežní oblasti, do kterých se koncentruje světová populace, je třeba vzít v úvahu přírodní podmínky, rozhodující typ aktivity, výběr a možnosti hospodaření.

b) Vybrané příklady

Studium tématu se opírá o konkrétní výběr. Učitel vybírá dvě pobřežní oblasti. První z nich je průmyslová přístavní oblast, druhá je turistická oblast.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- vymezí studovaný prostor na různých tematických mapách světa,
- popíše studovanou krajinu a vysvětlí změny vztahující se ke studovanému prostoru,
- vytvoří jednoduchý náčrt krajiny.

VI. ŽIVOT V MÍSTECH S NEPŘÍZNIVÝMI PODMÍNKAMI (15%)

a) Teoretická východiska

Ne všechny oblasti na Zemi mají příhodné podmínky pro osídlení lidskou populací. Při následování svých kulturních tradic nebo z jakýchkoli jiných důvodů lidé podstupují a překonávají různé překážky a z některých dokonce vytvoří i výhody.

b) Vybrané příklady

Studium tématu se opírá o konkrétní výběr. Učitel vybírá dvě ze čtyř oblastí: poušť, tundra (mrazová poušť), velehory, ostrov.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- vymezí studovaný prostor na různých tematických mapách světa,
- lokalizuje a vymezí hlavní celky reliéfu a základní klimatické pásy planety,
- popíše studovanou krajinu a vysvětlí změny vztahující se ke studovanému prostoru,
- vytvoří jednoduchý náčrt krajiny.

VII. Výběr tématu na učiteli (5%)

Tento čas je vymezen proto, aby učitelé rozvinuli některé ze studovaných témat v kapitole nebo odpověděli na otázky žáků spojené s aktuálním děním ve světě.

Shrnutí

Jednotlivá témata na sebe navazují a za každým tématem jsou uvedené očekávané výstupy, aby učitelé věděli, ke kterým cílům se daná tematika vztahuje. V učebnicích bývá uvedena alternativa učiva, které k daným cílům směřuje. Žáci pracují hodně i s nonverbálními prvky v učebnicích, jako jsou obrázky, schémata a různé tematické mapy, které překreslují pomocí náčrtníku buď pomocí počítače, tabletu nebo tužkou. Učí se tak postupně kartografickým dovednostem, které jsou spojené s analýzou, interpretací, ale i tvorbou mapy.

Nejčastěji se po žácích požaduje lokalizovat, vymezit či popsat jednotlivé geografické jevy, což odpovídá věkovým zvláštěnostem žáků 6. ročníku. Postupně se však díky komplexnosti a zapojování mezipředmětových vazeb především z dějepisu, přírodopisu nebo občanské výchovy, snaží učitel přivést k pochopení provázanosti jednotlivých jevů. V další fázi pak na jednodušších příkladech žák vysvětluje některé z probraných geografických jevů.

V samotné výuce je pak žákům dáván velký prostor k tomu, aby svoji samostatnou práci mohli popsat a okomentovat.

5. ročník – hlavním tématem je „Lidstvo a udržitelný rozvoj“

Hlavním tématem v pátém ročníku je lidstvo a udržitelný rozvoj. Není to poprvé, co se žáci dozvídají o tématech zabývajících se životním prostředím. Je navázáno na témata z občanské výchovy ze šestého ročníku, kde byl udržitelný rozvoj teoreticky vysvětlen. Program je rozdělen do tří podkapitol, z nichž každá obsahuje dílčí témata. První podkapitola pojednává o lidstvu, jako motoru udržitelného rozvoje. V druhé části se žáci dozvídají o nerovných podmínkách pro život na naší planetě. Třetí podkapitola řeší otázku vztahu lidské společnosti a zdrojů. Témata jsou probírána na základě konkrétních příkladů, které mají v žákovi za úkol vyvolat zájem a zvědavost. Na konci pátého ročníku mají žáci pochopit

trojrozměrnou dimenzi udržitelného rozvoje, od místní, přes regionální až ke globální úrovni. Měli by si především vytvořit představu o velkých rozdílech, které existují ve světě.

5. ročník (7. roč. – ČR) LIDSTVO A UDRŽITELNÝ ROZVOJ

I. TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ (25%)

Téma 1: Principy trvale udržitelného rozvoje

a) Teoretická východiska

Základní ekonomické, sociální a ekologické principy trvale udržitelného rozvoje v daném území jsou definovány, objasněny a dány do souvislostí.

b) Vybrané příklady

Tyto jevy jsou vysvětleny na základě konkrétního případu. Učitel má na výběr z témat: jak zacházet s odpadem, doprava a přeprava, problematika turistického ruchu a volného času. Studium konkrétního příkladu vychází ze základních znalostí o trvale udržitelném rozvoji.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- identifikuje hlavní jevy trvale udržitelného rozvoje na studovaném území.

Téma 2: Dynamika obyvatelstva a trvale udržitelný rozvoj

a) Teoretická východiska

I když dochází ke zpomalování tempa růstu světové populace, počet obyvatel na Zemi stále vzrůstá. Demografický růst je dán do kontextu s trvale udržitelným rozvojem v různém měřítku.

b) Vybrané příklady

Pro demografický růst a vývoj vybere učitel jeden ze dvou konkrétních příkladů Indie nebo Číny. Pro druhou část tématu vybere učitel opět jeden příklad, a to buď stát z Latinské Ameriky, nebo Afriky.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- lokalizuje a vymezení na mapě nejlidnatější státy světa,
- popíše demografický vývoj v Indii nebo Číně,
- popíše a vysvětlí vztah mezi růstem a potřebami populace, krajinu státu jednoho ze studovaných příkladů v Latinské Americe nebo Africe,
- lokalizuje a vymezení na mapě zobrazující rozmístění obyvatelstva světa studované státy,
- identifikuje tři hlavní typy demografického vývoje s pomocí mapy zobrazující rozmístění obyvatelstva na Zemi.

II. NEROVNOMĚRNÝ VÝVOJ ŽIVOTA VE SVĚTĚ (35%)

Učitel vybere dvě ze tří prvních témat, čtvrté téma je povinné.

Téma 1: Rozdílný přístup ke zdraví

a) Teoretická východiska

Zlepšení úrovně světového zdraví koexistuje se zdravotními nerovnostmi v různě velkých územích. Tato nerovnost souvisí také s různým hospodářským vývojem v různých oblastech světa.

b) Vybrané příklady

Učitel si vybírá jeden ze dvou konkrétních příkladů: pandemie a její šíření ve světě nebo zdravotnická infrastruktura ve vyspělé a v rozvojové zemi. Studium tématu vychází z rozdílů ve světovém zdravotnictví, ke kterým bylo dospěno na základě úředního zjištění.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- lokalizuje a vymezí dvě vybrané země s rozdílnou zdravotnickou infrastrukturou,
- popíše vybranou pandemii a hlavní nerovnosti týkající se zdravotní péče (očkování, počet lékařů...) s pomocí tematické mapy.
- umí číst a popsat mapy světa zobrazující naději na dožití, kojeneckou úmrtnost, pandemii.

Téma 2: Rozdílný přístup ke vzdělání

a) Teoretická východiska

Výchova, vzdělávání úzce souvisí s hospodářským rozvojem. Nerovný přístup ke vzdělání je hlavním brzdícím faktorem hospodářského rozvoje společnosti, zvláště pokud se týká žen.

b) Vybrané příklady

Jsou konfrontovány mapy přístupu ke vzdělání s mapami zobrazující světové bohatství v globálním měřítku. Mapy jsou vysvětleny na příkladech států srovnávající gramotnost a přístup ke vzdělání v rozvojových a vyspělých zemích.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- lokalizuje a vymezí na mapě dvě studované země,
- popíše situaci gramotnosti a přístupu ke vzdělání v rozvojové a vyspělé zemi,
- umí číst a popsat hlavní nerovnosti na mapě světa zobrazující gramotnost nebo přístup ke vzdělání.

Téma 3: Rozdílný vliv environmentálních hazardů ve světě

a) Teoretická východiska

Rozdílná zranitelnost společnosti vzhledem k environmentálním hazardům je výsledkem různých faktorů, z nichž úroveň rozvoje státu hraje dominantní roli. Antropogenní aktivity územního plánování zvětšují či zmenšují přítomnost těchto hazardů a jejich vlivu na společnost.

b) Vybrané příklady

Studium je založeno na dvou vybraných příkladech – přírodní katastrofa ve vyspělé a rozvojové zemi. Toto srovnání dokazuje, že pokud stejně závažné environmentální hazardy zasáhnou společnosti s rozdílným hospodářským rozvojem, mohou způsobit nesrovnatelné škody. Konkrétní případy jsou probírány na globální úrovni. Učitel pracuje s různými tematickými mapami světa: rozmístění světové populace, přírodní rizika, index lidského rozvoje...

c) Očekávané výstupy

Žák:

- lokalizuje a vymezení na mapě dvě studované země,
- popíše přírodní katastrofu a její důsledky,
- vysvětlí rozdíl mezi důsledky katastrofy v rozvojové a ve vyspělé zemi,
- vysvětlí vztah mezi zranitelností a hospodářským rozvojem.

Téma 4: Chudoba ve světě

a) Teoretická východiska

Značná část lidské populace žije v chudobě. Tento jev je označován jako zpomalovací faktor lidského rozvoje. Chudoba je rovněž brána jako urychlovač ekologických krizí.

b) Vybrané příklady

Učitel vybere konkrétní příklady rozvojových zemí, na kterých popíše životní podmínky chudé populace. Na různých úrovních jsou brány v potaz sociálně prostorové nerovnosti. Na základě statistických ukazatelů (údaje o chudobě, bohatství, lidském rozvoji) a tematických map světa, jsou konfrontovány a zdůrazněny nerovnosti v rozvoji.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- popíše podmínky života populace v chudých zemích,
- popíše nerovnosti, které jsou příčinou chudoby, na různých úrovních,
- umí popsat a analyzovat mapu vypovídající o bohatství a chudobě ve světě,
- lokalizuje a vymezení nejchudší země světa.

III. NEROVNOMĚRNÉ ROZMÍSTĚNÍ ZDROJŮ VE SVĚTĚ (35%)

Učitel vybere tři z pěti témat.

Téma 1: Potravinové zabezpečení ve světě

a) Teoretická východiska

Zabezpečení potravy pro obyvatelstvo na Zemi závisí na mnoha faktorech, z nichž můžeme jmenovat například zvyšující se poptávku vyžadující zvýšení produkce a kvality, světový obchod potravinových zdrojů, ochranu životního prostředí.

b) Vybrané příklady

Téma je vyučováno na základě výběru jednoho konkrétního příkladu: zhodnocení potravinové situace ve dvou rozdílných společnostech nebo na příkladu Brazílie. Vybraný příklad je dán do souvislostí ve světě na základě map a statistických údajů, které se týkají zemědělské produkce a rozmístění potravin ve světě.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- lokalizuje a vymezí na mapě vybrané země,
- popíše a vysvětlí pojmy spojené s globálními potravinovými problémy (podvýživa, hladomor...).
- pro hlavní zemědělské plodiny lokalizuje a vymezí na mapě hlavní zemědělské oblasti a místa spotřeby.

Téma 2: Přístup k vodě

a) Teoretická východiska

Sladkovodní zdroje jsou částečně obnovitelné a nerovnoměrně rozmístěné. Nedostatek sladké vody je příčinou konfliktů a vyžaduje dohled. Přístup k pitné vodě musí být zajištěn.

b) Vybrané příklady

Téma je vyučováno na základě výběru jednoho konkrétního příkladu. Využití, spotřeba a distribuce vody v zemích Magrebu nebo v Austrálii. Téma je bráno v globálním měřítku. Učitel pracuje s mapami a statistickými údaji o nerovném přístupu k vodě nebo o konfliktech způsobených nedostatkem vody.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- lokalizuje a vymezí na mapě světa regiony s dostatkem pitné vody a regiony, kde je jí nedostatek,
- lokalizuje a vymezí na mapě světa regiony, kde velké části populace chybí přístup ke zdravotně nezávadné vodě,
- popíše vybraný konflikt, který zasáhl více úrovní (místní, regionální, globální), a který vznikl právě na základě problémů s vodou.

Téma 3: Využívání a dělení zdrojů v mořích a oceánech

a) Teoretická východiska

Správa a dělení oceánských zdrojů je sice regulovaná mezinárodním právem, ale je také základem rivality mezi státy, které mají přístup k oceánu.

b) Vybrané příklady

Je na učiteli, aby vybral jedno ze dvou témat: oblast rybolovu v severní části Atlantského oceánu nebo rybolov v tropické oblasti. Studium se věnuje otázce trvale udržitelného řízení oceánských zdrojů. Dále je zdůrazněna rivalita mezi státy, která vzniká využíváním těchto přírodních zdrojů.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- lokalizuje a vymezí na mapě vybrané oblasti rybolovu,
- popíše konflikt spojený s rybolovem.

Téma 4: Atmosféra

a) Teoretická východiska

Téma je úzce zaměřeno na kvalitu ovzduší. Lidské a ekonomické aktivity mají na atmosféru vliv na všech úrovních, od globálního oteplování na celosvětové úrovni po znečištění ovzduší na místní úrovni. Žáci jsou seznámeni se strategiemi, které mají za úkol regulovat tento dopad na atmosféru.

b) Vybrané příklady

Je na učiteli, aby vybral jedno ze dvou témat: kvalita ovzduší ve velkoměstě v Severní Americe nebo ve velkoměstě nacházejícím se v Evropě. Téma je studováno v globálním měřítku s pomocí politické mapy světa zobrazující hodnotu vypouštění skleníkových plynů. Dále je brána v potaz otázka vývoje světového klimatu, která je vysvětlena na základě historických souvislostí.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- vysvětlí vývoj kvality ovzduší ve studované aglomeraci,
- lokalizuje a vymezí na mapě státy, které zaujímají přední pozici v hodnotách vypouštění skleníkových plynů,
- popíše, jak se projevuje vztah mezi hospodářským rozvojem státu a možnostmi energetiky.

Téma 5: Rozmístění a distribuce energetických zdrojů

a) Teoretická východiska

Energetické zdroje jsou základem ekonomické provázanosti světa. Jsou nerovnoměrně

rozmístěny. Energetické zdroje můžeme dělit na obnovitelné a neobnovitelné. V současnosti jsou nejvýznamnější fosilní paliva, jejich distribuce mezi oblastmi těžby a oblastí spotřeby je jednou z hybných sil rozvoje dopravních systémů a rychlé ubývání těchto vyčerpatelných zdrojů energie podněcuje výzkum možných řešení alternativních zdrojů energie.

b) Vybrané příklady

Je na učiteli, aby vybral jedno ze dvou témat: fosilní paliva v Rusku nebo na Středním východě. Studium konkrétního příkladu zahrnuje vysvětlení důležitých témat souvisejících s problematikou, např. zásoby fosilních paliv, od světové těžby k vývozu ropy, důležitost v ekonomické sféře.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- popíše studované téma fosilní paliva v Rusku nebo na Středním východě,
- lokalizuje a vymezí na mapě státy s největší spotřebou energie a státy s největším podílem těžby fosilních paliv,
- vysvětlí vztah mezi zvyšováním potřeb energie a ekonomickým růstem státu.

IV. VÝBĚR TÉMATU NA UČITELI (5%)

Tento čas je vymezen proto, aby učitelé rozvinuli některé ze studovaných témat v kapitole, odpověděli na otázky žáků spojené s aktuálním děním ve světě.

Shrnutí

Program zeměpisu pro pátý ročník je sestaven tak, aby žáci pochopili, že planeta Země, je jako živý organismus, který je třeba chránit. Všechna témata jsou probírána na konkrétních příkladech. Učitel má na výběr jeden ze dvou konkrétních příkladů a zpravidla si vybírá ten, kterému lépe rozumí nebo ten, který má blíže k aktuálnímu dění ve světě. Témata jsou představena v kontrastu pohledu rozvojových i vyspělých zemí. I když je nejčastějším očekávaným výstupem lokalizace nebo vymezení na mapě, setkáváme se mnohem častěji než v předchozím ročníku s požadavkem popsat vztah či vysvětlit provázanost sledovaných jevů, například u energetických zdrojů.

Opět je kladen důraz na práci s mapou. Žáci se učí nejen mapy číst, ale analyzovat různé tematické mapy, což vede k naučení žáka geograficky myslet. Opět je kladen důraz ve výuce na správné vyjadřování žáků jak v mluveném, tak v psaném projevu. Témata udržitelného rozvoje jsou častým zadáním pro různý písemný projev – zprávy, eseje – slohové práce také v předmětu francouzský jazyk.

4. ročník – ústředním tématem je propojování dnešního světa „ Globalizace“

Žáci jsou ve čtvrtém ročníku seznámeni se složitým abstraktním fenoménem dnešního světa nazývaným globalizace. Mohlo by se zdát, že téma je pro žáky čtvrtého ročníku náročné. Ve francouzském vzdělávacím plánu pro zeměpis je téma globalizace zavedeno od roku 2011, dříve se probírala regionální geografie Evropy. Učebnice jsou novému plánu přizpůsobeny, učitelé si přesto stále na výuku nového tématu zvykají.

4. ročník (8. ročník – ČR) GLOBALIZACE

I. EKONOMICKÁ PROVÁZANOST SVĚTA (40%)

První tři témata jsou povinná a dále si učitel vybere ke studiu čtvrté nebo páté téma.

Téma 1: Hlavní oblasti produkce a obchodu

a) Teoretická východiska

Zboží se dostává z produkčních oblastí ke spotřebiteli prostřednictvím dopravy, z nichž je nejvíce uplatněna námořní doprava, z čehož vyplývá přítomnost center obchodu v přístavech.

b) Vybrané příklady

Učitel má na výběr jednu ze dvou konkrétních průmyslových přístavních oblastí v Evropě (například Rotterdam) nebo v Asii (například Singapur nebo Šanghaj). Učitel dále rozebírá situaci ve vybraném přístavu z mnoha hledisek – významní aktéři produkce a obchodu, dovážené a vyvážené zboží, atd. Průmyslová přístavní oblast je žákům představena s pomocí mapy světa zobrazující hlavní světové přístavy a hlavní oblasti výměny zboží.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- popíše základní fungování vybraného přístavu,
- lokalizuje a vymezí vybranou oblast na mapě světa zobrazující hlavní světové námořní cesty,
- vysvětlí, proč jsou pobřežní oblasti a velké přístavy významná místa výměny zboží ve světě,
- vyjmenuje a lokalizuje na mapě hlavní světové přístavy.

Téma 2: Výměna zboží

a) Teoretická východiska

Regionální a světová výměna zboží se prioritně odehrává pomocí námořní dopravy. Vodní cesty spojují místo produkce s místem zpracování a spotřeby. Průlivy a kanály jsou označovány jako strategická přepravní místa.

b) Vybrané příklady

Učitel vybere jeden ze dvou konkrétních příkladů. Prvním tématem jsou různé etapy dopravy na vybraném spotřebním produktu (zemědělský nebo průmyslový) z místa jeho produkce do místa jeho spotřeby. Druhé téma má za úkol představit aktivity a síť významné námořní dopravní společnosti. Učitel dále jasně poukáže na neustálý rozvoj ve světě výměn zboží a obchodu a zdůvodní rozšíření vodní dopravy. S pomocí mapy světa zobrazující hlavní síť a uzly světového obchodu učitel vysvětluje vrůstající potřebu výměny zboží.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- popíše trasu studované komodity z místa produkce do místa spotřeby nebo popíše trasu námořní lodě, která patří velké námořní dopravní společnosti,
- vytvoří náčrt, který na globální úrovni zachycuje sítě a uzly světového obchodu,
- lokalizuje a vymezí na mapě hlavní strategické vodní přechody (kanály, průlivy, průplavy).

Téma 3: Migrace

a) Teoretická východiska

Pohyb obyvatelstva, který probíhá v rámci regionu nebo světa, zahrnuje omezenou část světové populace. Jeho příčiny mohou být ekonomické, politické, turistické, atd. Výchozí a cílové destinace jsou pohybem obyvatelstva výrazně ovlivněny.

b) Vybrané příklady

Učitel vybere jedno ze dvou konkrétních témat: migrační proud obyvatelstva ze zemí Magrebu do Evropy nebo Magreb jako turistická destinace. Při výuce učitel pracuje s tematickými mapami světa zobrazujícími pohyb obyvatelstva ve světě.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- popíše, jak se projevují důsledky přemísťování obyvatelstva ve výchozích a cílových zemích, nebo popíše důsledky cestovního ruchu na studovaném území,
- lokalizuje a vymezí na mapě světa nejdůležitější výchozí a cílové oblasti migrantů,
- lokalizuje a vymezí na mapě různých měřítek nejdůležitější turistické oblasti světa a hlavní turistické proudy.

Téma 4: Jádrové oblasti

a) Teoretická východiska

Metropole jako místa, ve kterých se soustřeďuje ekonomická, finanční, kulturní, politická a technologická moc.

b) Vybrané příklady

Téma je studováno na základě konkrétního příkladu. Vzorovým městem bylo vybráno Tokio, které patří do japonské megalopole. Dále učitel pracuje s mapou světa, kde jsou znázorněny hlavní světové metropole, burzovní oblasti, rozšíření internetové sítě ve světě atd.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- popíše a vysvětlí, co je to světová metropole na základě vybraného příkladu.
- lokalizuje na mapě největší světové metropole a státy, ve kterých leží.

Téma 4: Jádrové oblasti

a) Teoretická východiska

Metropole jako místa, ve kterých se soustřeďuje ekonomická, finanční, kulturní, politická a technologická moc.

b) Vybrané příklady

Téma je studováno na základě konkrétního příkladu. Vzorovým městem bylo vybráno Tokio, které patří do japonské megalopole. Dále učitel pracuje s mapou světa, kde jsou znázorněny hlavní světové metropole, burzovní oblasti, rozšíření internetové sítě ve světě atd.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- popíše a vysvětlí, co je to světová metropole na základě vybraného příkladu.
- lokalizuje na mapě největší světové metropole a státy, ve kterých leží.

Téma 5: Nadnárodní společnosti

a) Teoretická východiska

Nadnárodní společnosti jsou hlavními aktéry procesu globalizace. Předmětem výuky jsou strategie investic kapitálu a rozmístění poboček ve světě, země založení podniku, sociálně prostorové důsledky.

b) Vybrané příklady

Téma je studováno na základě konkrétního příkladu: nadnárodní společnost a její rozmístění ve světě. Ve výuce pracuje učitel s tematickou mapou světa, která zobrazuje přímé zahraniční investice. Pomocí mapy učitel vysvětlí rozmístění hlavních nadnárodních společností a jejich poboček.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- popíše strategie nadnárodní společnosti, která byla vybrána jako vzor,
- lokalizuje a vymezí na mapě hlavní oblasti, do kterých investují nadnárodní společnosti.

II. Území pod vlivem globalizace (50%)

Téma 1: Spojené státy americké a jejich podíl na globalizaci.

a) Teoretická východiska

Studium se zaměřuje na jádrové oblasti, které vyplývají z prostorové diferenciaci území, jehož příčinou je rozmístění hlavních aktivit ve městech na pobřeží.

b) Vybrané příklady

Učitel na příkladech vysvětluje vliv Spojených států amerických na okolní svět. Součástí výuky je také realizace nákresu organizace území USA.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- lokalizuje a vymezí na mapě nejméně 5 amerických velkoměst a megalopoli BosWash na severovýchodě USA,
- popíše a vysvětlí vlastnosti hlavních krajinných celků, které se nachází na území USA,
- vytvoří nákres, ve kterém žák rozlišuje hlavní znaky organizace území v USA,
- lokalizuje a vymezí na mapě hlavní jádrové oblasti USA, do kterých se soustřeďuje moc.

Téma 2: Středně vyspělé státy

a) Teoretická východiska

Předmětem studia je růst moci středně vyspělých států ve světě. Mezi tyto státy řadíme země, jejichž hrubý domácí produkt nedosahuje hodnot jako ve vyspělých zemích, ale v posledních letech zaznamenal velký růst. Na tomto základě středně vyspělé státy disponují větší mocí, což má vliv na organizaci jejich území. Na jedné straně dochází k hospodářskému rozvoji, na straně druhé se však vytváří nové společensky prostorové disproporce.

a) Vybrané příklady

Učitel vybere jeden ze tří konkrétních příkladů středně vyspělého státu: Čína, Indie nebo Brazílie. Součástí výuky je také realizace nákresu, který zobrazuje organizaci území ve vybraném státě.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- lokalizuje a vymezí na mapě nejméně tři čínské, indické nebo brazilské metropole.
- lokalizuje a vymezí na mapě světa hlavní představitele středně vyspělých zemí,
- vytvoří nákres, ve kterém žák rozlišuje hlavní znaky organizace území vybrané země,
- popíše a vysvětlí základní charakteristiky středně vyspělého státu.

Téma 3: Nejméně rozvinuté státy světa.

a) Teoretická východiska

Nejméně rozvinuté státy světa mají společnou charakteristiku: slabě rozvinutou ekonomiku, politické problémy, společensko-prostorové nerovnosti, ale také potenciální možnosti rozvoje.

b) Vybrané příklady

Téma je probíráno na základě konkrétního příkladu. Učitel vybere jednu z nejméně rozvinutých zemí světa, které stanovila OSN.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- lokalizuje a vymezí na mapě vybranou zemi, její hlavní město a několik dalších nejméně rozvinutých států světa,
- popíše a vysvětlí základní charakteristiky nejméně rozvinutých zemí světa na základě vybraného státu.

III. Projevy globalizace (10%)

Téma 1: Globalizace a kulturní diferenciacce společnosti.

a) Teoretická východiska

I když je globalizace fenomén, který vede k propojenosti a částečně k uniformitě světa, přesto kulturní, jazykové či náboženské rozdíly přetrvávají.

b) Vybrané příklady

Studium vychází z příkladů jazykové a náboženské rozmanitosti v dnešním světě.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- lokalizuje a vymezení na mapě světa oblasti s nejrozšířenějšími jazyky a náboženstvími.

Téma 2: Globalizace a její důsledky.

a) Teoretická východiska

Ekonomické, sociální, environmentální a kulturní projevy globalizace jsou předmětem rozporuplné diskuze.

b) Postup

Učitel vede s žáky diskusi na některé z témat týkající se globalizace.

Shrnutí

Témata vybraná ke studiu mají za úkol žákům nastínit provázanost dnešního světa. Stejně jako v předchozích ročnících je vše založeno na vzorových konkrétních příkladech. Žáci jsou nuceni přemýšlet o obyčejných věcech, které je provází každý den, např. proč si můžou koupit banán, když jim neroste na zahradě nebo proč používají americký telefon vyrobený v Číně. Celý program je koncipován tak, aby žáci pochopili, že tento proces se dotýká každého z nás a propojuje společnost na globální úrovni. Učitel ale prezentuje všechny důsledky globalizace, které jsou jak pozitivní, tak negativní. V rámci témat je zahrnut prostor pro diskusi. Součástí výuky ve čtvrtém ročníku jsou opět nákresy a mapy zachycující dynamiku současného světa.

3. ročník – středem zájmu se stává opět Francie, ale v širších souvislostech

Ve třetím, závěrečném ročníku se program zaměřuje na to, aby žáci blíže poznali zemi, ve které žijí a chápali ji, jako součást Evropy a světa. Výuka se týká regionální geografie Francie a Evropské unie. Je rozdělena do čtyř kapitol, které jsou dále rozpracovány. Nejprve žáci navazují na učivo blízkého okolí, které již dříve probírali, se zaměřením na obyvatelstvo. Druhá kapitola pojednává o výrobní sféře Francie, která je otevřená jak pro evropské, tak pro světové trhy. Ve třetí části je blíže specifikovaná Evropská unie. Nakonec je představena Francie a Evropská unie jako světový pól rozvoje. V programu je také zmíněno, aby učitel využíval možností informačních technologií a žákům prezentoval co nejvíce obrázků, videí a map.

3. ročník (9. roč. v ČR) FRANCIE A EVROPA V DNEŠNÍM SVĚTĚ

I. ŽIVOT VE FRANCII (30%)

Téma 1: Město a venkov

a) Teoretická východiska

Většina obyvatel Francie žije ve městech. Růst počtu městského obyvatelstva je doprovázeno prostorovým rozšiřováním měst neboli novou zástavbou na jejich periferii. S tím je spojen pohyb obyvatelstva do centra měst apod. Venkovský prostor plní více funkcí najednou. Venkov je zároveň místem pro život, práci, ale slouží také k rekreaci městského obyvatelstva. Venkovská krajina se stále mění a při střetu zájmů může docházet ke konfliktům.

b) Vybrané příklady

Městský a venkovský prostor je studován na příkladech. Co se týká města, výuka se soustřeďuje na otázku rozrůstání měst. V rámci tématu venkov, učitel ve výuce pracuje s přírodním národním parkem nebo přírodním parkem v blízkém okolí. Obě témata vedou k tomu, aby si žáci uvědomili fungování procesu urbanizace na území Francie a s tím spojenou problematiku trvale udržitelného rozvoje.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- lokalizuje a ukáže na mapě francouzského území deset největších urbanizovaných oblastí Francie,
- popíše a vysvětlí proměnlivý proces městského rozmístění obyvatelstva v prostoru a čase,
- popíše a vysvětlí možný konflikt mezi dvěma účastníky způsobený procesem urbanizace.

Téma 2: Můj region

a) Teoretická východiska

Učitel probírá témata zahrnující regionální politiku, zhodnocení zdrojů, které mají vliv na ekonomický rozvoj regionu, organizaci jeho území a prostorové vazby v rámci státu a Evropy.

b) Vybrané příklady

Region je studován v rámci Francie a Evropy s pomocí map různých měřítek. Eventuálně je použito srovnání s jiným francouzským regionem.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- lokalizuje a ukáže na mapě studovaný region s jeho významnými geografickými prvky,
- vysvětlí územní uspořádání regionu,
- vytvoří náskres, který zobrazuje územní uspořádání regionu.

Téma 3: Francie a obyvatelstvo

a) Teoretická východiska

Geografická charakteristika francouzského státního území – metropolitního i zámořského, se zaměřením na zdroje a dopady spojené s využíváním tohoto území. Dále je probíráno rozmístění obyvatelstva ve Francii, migrace a dynamika obyvatelstva.

b) Vybrané příklady

Studium tématu je žákům představeno vzhledem k blízkým zemím v rámci Evropy a zahrnuje také hlavní mezinárodní migrační toky obyvatelstva. Studium zahrnuje tvorbu náskresu prostorového rozmístění obyvatelstva a jeho hlavní toky na území státu.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- lokalizuje a ukáže na mapě světa a Evropy metropolitní a zámořská území Francie, významná pohoří, řeky, podnebné oblasti, reliéf dna přilehlých oceánů,
- popíše a vysvětlí rozložení obyvatelstva ve Francii,
- popíše a vysvětlí dynamiku obyvatelstva a současný prostor, ve kterém žije.

II. Plánování a rozvoj (25%)

Téma 1: Využití ploch

a) Teoretická východiska

Průmyslové zemědělské výrobní plochy a služby jsou studovány jako nestálé aktivity, které se stále vyvíjí.

b) Vybrané příklady

Předmětem výuky je studium tří příkladu rozebírající téma v místním měřítku – prostor s převládající průmyslovou nebo energetickou produkcí, prostor s převažující zemědělskou produkcí a jako třetí příklad vybere učitel mezi turistickou oblastí nebo obchodním ekonomickým centrem. Každé z témat vede k pochopení fungování výrobních ploch na státní úrovni a není opomenuta ani problematika trvale udržitelného rozvoje.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- lokalizuje a ukáže na mapě oblasti, které učitel vybral jako příklady produktivních ploch,
- popíše a vysvětlí, co je to zemědělská, průmyslová, výrobní a rekreační krajina,
- popíše a vysvětlí lokalizační faktory jedné z ekonomických aktivit nacházející se v regionu,
- identifikuje hlavní ekonomické účastníky a jejich aktivity,
- vysvětlí, jak funguje výrobní plocha v rámci různých úrovní (lokální, regionální, světové).

Téma 2: Prostorové uspořádání a organizace francouzského území.

a) Teoretická východiska

Největší oblasti ekonomické produkce jsou na území Francie vázané na evropské a světové ekonomické jádrové oblasti. Metropole Paříž, některé hraniční a pobřežní oblasti jsou brány jako hnací síla pro ekonomiku státu.

b) Vybrané příklady

Výuka probíhá na základě konkrétního příkladu pařížské aglomerace. Studium vede k tomu, aby si žáci uvědomili velké územní rozdíly v rámci státu a pochopili vliv státních a soukromých účastníků na prostorové uspořádání území.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- popíše a vysvětlí prostorové rozmístění aktivit na území Francie,
- popíše a vysvětlí váhu a vliv Paříže,
- popíše a vysvětlí několik forem prostorových nerovnoměrností na francouzském území,
- vyhotoví nákres uspořádání francouzského území.

III. Francie a Evropská unie (25%)

Téma 1: Evropská unie

a) Teoretická východiska

V Evropě najdeme mnoho územních kontrastů. Je třeba vzít v úvahu více kritérií proto, abychom mohli stanovit tyto rozdíly mezi státy Evropské unie nebo regiony Evropy. Evropská unie se snaží o zmenšování těchto rozdílů svou regionální politikou.

b) Vybrané příklady

Téma je probíráno v úzké spojitosti s programem dějepisu. Vazby, které spojují jednotlivé státy, jsou studovány pomocí tematických map zobrazující Evropskou unii, Eurozónu, Schengenský prostor atd. Dále jsou hospodářský rozvoj, životní podmínky a práva obyvatelstva Evropské unie zhodnoceny ve světovém kontextu. Studium musí být koncipováno tak, aby byli žáci schopni nakreslit jednoduchý návrh hlavních typů prostoru v Evropské unii.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- lokalizuje a ukáže na mapě členské státy Evropské unie a jejich hlavní města, města, kde sídlí hlavní instituce Evropské unie, země Eurozóny a Schengenského prostoru, velké regionální evropské celky: SZ Evropa, J Evropa, Střední Evropa a Východní Evropa,
- ukáže na tematických mapách světa Evropskou unii,
- ukáže na mapě světa evropskou megalopoli,
- identifikuje a popíše oblasti s územím kontrastem na evropském kontinentu,
- vytvoří nákres reprezentující různé typy prostoru v Evropské unii.

Téma 2: Francie jako součást Evropské unie

a) Teoretická východiska

Téma je velmi široké, proto se otázka zaměřuje pouze na dvě vybraná témata - dopravní síť a životní prostředí. Francie kombinuje různé způsoby organizace dopravy, je třeba zmínit centralizaci dopravní sítě v Paříži nebo propojování evropského a světového prostoru různými dopravními cestami. Životní prostředí a s ním spojená přírodní a společenská rizika jsou postavena z pohledu Evropana do hlavního zájmu.

b) Vybrané příklady

Výuka vychází z konkrétních příkladů. Téma dopravy je vysvětleno na vysokorychlostní dopravní síti ve Francii a v Evropě. Studium se opírá o mapové podklady, ze kterých žáci analyzují dopravní síť v rámci státu a Evropy. Pro téma životní prostředí si učitel vybírá jeden z návrhů – správa lesů ve středomořské oblasti nebo příklad společenského rizika. Studium konkrétního příkladu podtrhuje vzájemnou závislost územních celků. Přírodní i společenská rizika jsou dána do evropského, ale i světového kontextu.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- popíše geografickou charakteristiku Francie v rámci Evropské unie,
- lokalizuje a ukáže na mapě Evropské unie hlavní francouzské a evropské metropole, hlavní dopravní trasy a uzly v rámci francouzského a evropského prostoru,
- identifikuje různé typy přírodních a společenských rizik ve Francii a v Evropě.

IV. Role Francie a Evropské unie ve světě (20%)

Téma 1: Francie a její světový vliv

a) Teoretická východiska

Zámořská francouzská území, frankofonní země a Francouzi ve světě zajišťují tomuto státu politický a kulturní vliv na celý svět.

b) Vybrané příklady

Téma je probíráno na výběru jednoho z konkrétních zámořských departementů nebo regionů Francie. Další zámořská území Francie a frankofonní země jsou vyučovány na základě tematických map.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- lokalizuje a ukáže na mapě světa francouzská zámořská území a hlavní frankofonní oblasti,
- popíše a vysvětlí některé z aspektů francouzské mocnosti.

Téma 2: Role EU ve světě

a) Teoretická východiska

Evropská unie působí svými ekonomickými vazbami na ostatní státy světa velkou měrou. Na globální úrovni je proto Evropská unie označována jako jeden z hlavních ekonomických a obchodních pólů. I když se opírá o finanční moc eura, diplomatická a vojenská moc zůstává omezená.

b) Vybrané příklady

Studium probíhá na základě vybraného příkladu žádosti o vstupu do Evropské unie. Moc Evropské unie je brána v kontextu s dalšími významnými jádrovými oblastmi.

c) Očekávané výstupy

Žák:

- lokalizuje a ukáže na mapě světa Evropskou unii jako jednu z jádrových oblastí,
- identifikuje znaky Evropy, které ukazují, že se jedná o světovou velmoc.

Shrnutí

V zeměpise v závěrečném ročníku je žákům důkladněji přiblížen region, ve kterém žijí v kontextu s vyššími územními celky a zejména pak celá Francie v kontextu s EU a celým světem. Součástí francouzského území je velké množství zámořských departementů a regionů. Navržený systém geografického vzdělávání pak upřednostňuje důkladné probrání jednoho z nich, jako modelu pro pochopení regionů ostatních. Ostatní regiony musí alespoň ukázat na mapě. Součástí programu je pak opět realizace nákrešů. V náčrtech jsou upřednostňovány vazby mezi nimi. Je opět na učiteli, jak zvládnou propojovat a navazovat na ostatní předměty, zejména na historii a občanskou výchovu. Znovu se můžeme setkat vazbami na environmentální vzdělávání, např. při probírání dopravy mají žáci zhodnotit důsledky

dopravy na životní prostředí. Během školního roku učitel uděluje známky a zaznamenává si, zda žáci splnili očekávané výstupy, které jsou následně přiloženy k vysvědčení.